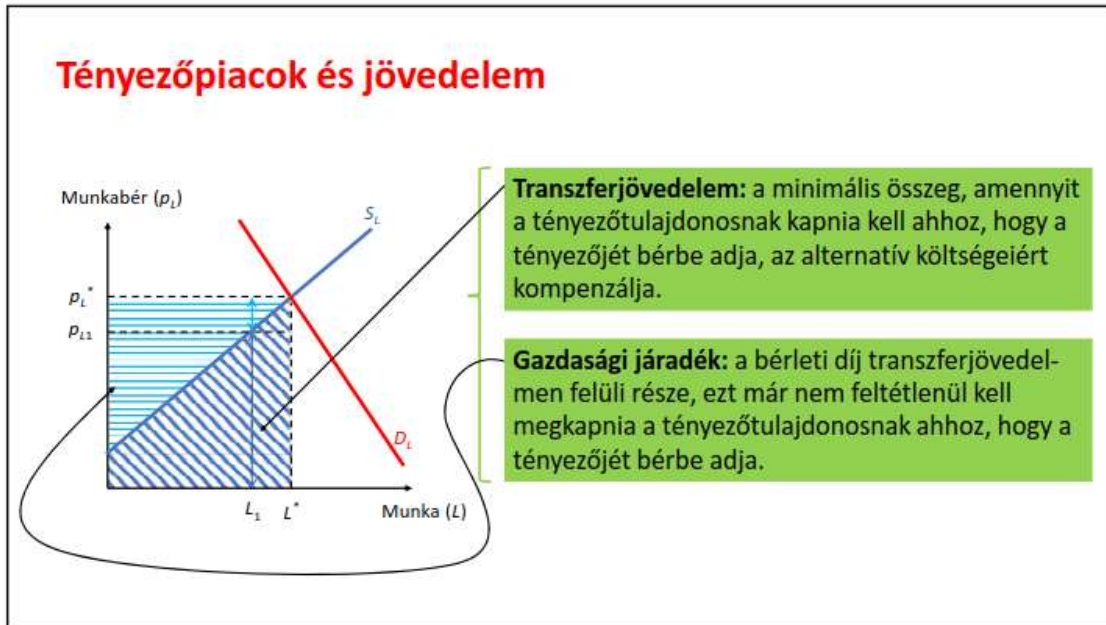

11. fejezet 3. lecke

Tényezőpiacok és jövedelem

1. dia

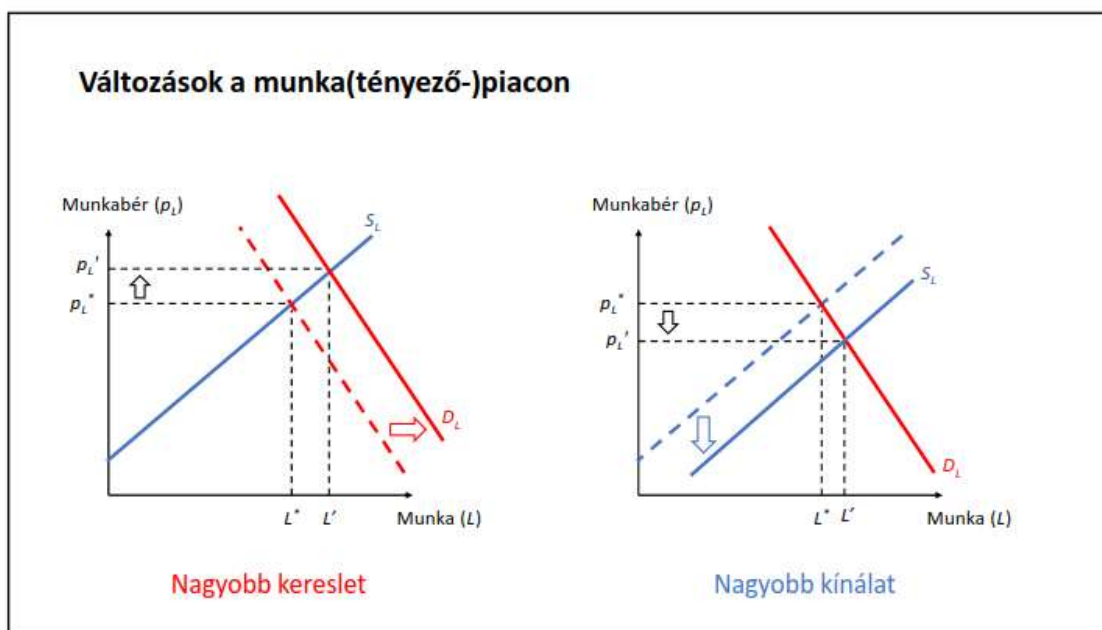
Magamat meghazudtoló módon most az előtt fogok a piaci egyensúlyról beszélni, hogy a kínálat után a keresletet is megnéztük volna. Tesszük mindezt azért, mert a jelen lecke mondanivalója szempontjából nincsen jelentősége annak, hogy a kereslet pontosan milyen, és miért éppen olyan. Fogadjuk el egyelőre, hogy a kereslet egy negatív meredekségű függvény – lehet akár egyenes is – és ezt hozzuk össze az előző leckében megismert tényezőkínálatokkal néhány érdekes tanulság érdekében.

Nézzük meg először a munkapiacot, az ereszkedő munkakereslettel és egy emelkedő munkakínálat! Mint minden rendes piacon, itt is a kereslet és a kínálat meghatározza a tényező egyensúlyi árát és mennyiségét. Eddig semmi újdonság. De értelmezzük most a kapott kimenetelt! A kínálati függvény azt mutatja, hogy ezt a munkamennyiséget csak akkor fogja a piac szolgáltatni, hogyha a munkabér (legalább) p_L^* . Ezzel a munkabérrel már a legutolsó, L^* -edik munkásunkat rá tudjuk venni, hogy inkább dolgozzon, mint hogy alternatív módon – például pihenéssel – töltsse az idejét. Azért tudjuk rávenni, mert megfizetjük neki az idejének az alternatív költségét, kárpótoljuk a föláldozott leghasznosabb alternatívájáért. Ha egy kicsit alacsonyabb, mondjuk p_{L1} bért ajánlunk, az imént említett utolsó emberünk már inkább az alternatív elfoglaltságot választja, nem azt, hogy dolgozzon. Egyébként – és ennek fontos makro-implikációi lesznek majd – Ön szerint melyik emberemet fogom elveszíteni: a legjobb, vagy a legrosszabbat? Valószínűleg a legjobb emberemnek vannak a legértékesebb alternatívái, ezért ha csökkentem a bért p_{L1} -re, akkor éppen a legjobb emberem fog elmenni. Ezt kontraszelekciónak hívjuk, majd a makroökonómiában a munkapiacnál beszélünk róla részletesebben. Szóval ha p_{L1} a bér, akkor már csak ezt az L_1 -edik embert tudom rávenni, hogy

dolgozzon, az ő alternatív költségének megfizetésére alkalmas ez a bér. Szóval ő már ennyiért is hajlandó lenne dolgozni, de ahhoz, hogy még az L^* -edik embert is munkára tudjam bírni, neki is magasabb bért kell fizetnem. Olyan ez, mint a monopóliumnál az eladás növelése: ha olcsóbban adom az utolsót, az összes többit is olcsóbban kell adnom. Ekkor az L_1 -edik ember bérének egy része kompenzálja őt az alternatív költségeiért, és egy része viszont egyfajta „ajándék”, erre már nem feltétlenül lenne szüksége ahhoz, hogy dolgozzon.

Általánosságban elmondható, hogy a tényező bérleti díj két részre osztható. Az egyik részét transzferjövedelemnek nevezzük: ez az a minimum összeg, amit a tényezőtulajdonosnak meg kell kapnia, hogy bérbe adja a tényezőjét, ezzel kompenzáljuk a feláldozott alternatívákért. A másik rész neve pedig gazdasági járadék: ez a bérleti díj transzferjövedelmen fölüli része, ezt nem feltétlenül kell megkapnia, hogy bérbe adja a tényezőjét. Az ábrára visszatérve, a kínálati függvény alatti terület a transzferjövedelem, ezt bevonalkázom sötétkéssel, a fölötte lévő terület pedig, világosabb késsel csíkozva, a gazdasági járadék. Nézzük meg ennek az új tudásnak néhány alkalmazását!

2. dia

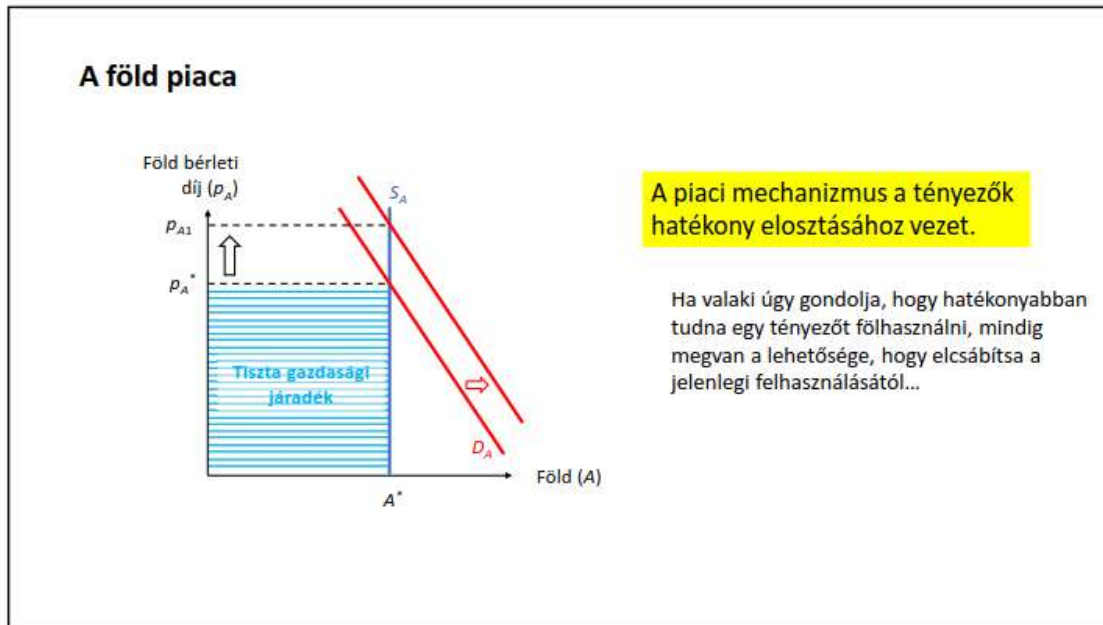
Először is egy meglehetősen egyszerű dolog: mi történik, ha nő a kereslet? A keresleti függvény eltolódik jobbra, több embert fog alkalmazni az iparág, viszont többet is kell nekik fizetni. A föllendülő iparágakban ezért növekszenek a bérek. Van ennek egy másik olvasata is: egy értékesebb alternatívát kínál az iparág a munkásoknak, és ezzel elhódítja őket más ágazatoktól, tevékenységektől.

Nézzünk egy másik alkalmazást: az előző helyzethez képest tegyünk föl egy olyan esetet, hogy a munkásoknak éppen, hogy kevés értékes alternatívájuk van. Emlékezzünk, hogy a kínálati függvény az alternatív költségeket fejezi ki, ha tehát kevesebb az alternatíva, kevesebb az alternatív költség: alacsonyabban fekszik a kínálati függvény, úgy is mondhatnánk, hogy

nagyobb a kínálat. Ha most megjelenik ugyanaz a kereslet, mint a bal oldali ábrán az eredeti (szaggatott vonalú), akkor az eredmény egy alacsonyabb bér lesz ezen a jobb oldali piacon. Csodálja-e mindezek után, hogy a vállalatok szeretnek olyan piacokra, országokba elhelyezkedni és ott termelni, ahol a munkásoknak kevés értékes alternatívájuk van, és ezért alacsonyabb bérral is rávehető a munkára? Persze ceteris paribus, minden egyéb, például a képességeik változatlansága mellett, természetesen...

De mondok egy még jobbat! Kössük össze a két ábra magyarázatát! A bal oldalinál azt mondtam, hogy megjelenik egy új vállalat, nő a kereslet, az adott iparág egyre értékesebb alternatíva, egyre több munkást csábít el más iparágaktól. Ez a más iparág pedig éppen ez a jobb oldali: ahogy megjelenik a bal oldali iparágban az új vállalat, és munkásokat csábít el innen, és értékesebb alternatívát kínál nekik, akkor pont az ellenkezője történik, mint amit eredetileg néztünk: a kínálat most csökken, a folytonos vonalútól a szaggatott vonalú felé. Az eredmény: magasabb bér ebben az ágazatban is! A távolkeletre kitelepülő, az otthoninál jóval alacsonyabb béreket fizető vállalatok ezekben az országokban értékes alternatívát kínálnak a munkásoknak, és magasabb bért, mint amit ott egyébként kaphatnának. Ezzel ugyanakkor más iparágak vállalatait is arra sarkallják, hogy fizessenek magasabb béreket, elismervén, hogy az embereknek most már több, jobb alternatívájuk van. Van az olcsó távolkeleti munkaerő felhasználásának egy ilyen aspektusa is.

3. dia

Térjünk át egy másik termelési tényező, a föld piacára. Azt mondtam, hogy a föld kínálatát általában tökéletesen rugalmatlannak szoktuk föltételezni. Egyenlőre maradjunk ennél a föltételezésnél, és nézzük meg, hogy a piaci egyensúly szempontjából ez mit jelent. Itt van tehát a kínálat – emlékezzünk, hogy az A rövidítés a „Land” szóból származik, csak az L már foglalt a munkára –, és kell még nekünk egy kereslet, ami legyen megint csak ilyen negatív

meredekségű függvény, meg is van a kicsit furcsa Marshall-keresztünk, és már látjuk is az egyensúlyt: p_A^* áron fog elkelní az A^* mennyiségű föld. Azt mondtam korábban, hogy a bérleti díj (jelen esetben tehát a p_A^*) két részre oszlik: a kínálati függvény alatti része a transzferjövedelem, a fölötte lévő pedig a gazdasági járadék. De hát itt nincs is alatta lévő rész: a teljes bérleti díj gazdasági járadék, úgynevezett tiszta gazdasági járadék. Honnan tudom, hogy csak fölötte lévő rész van? Képzelné maga elé egy emelkedő kínálatot, mint az előző diákon a munkakínálat, egy adott bérleti díjhoz tartozóan a függvény alatti transzferjövedelemmel és a fölötte lévő gazdasági járadékkal. Ezután képzelje el, hogy a függvény egyre meredekebbé és meredekebbé válik: eközben csökken a transzferjövedelem és nő a gazdasági járadék, mígnem mikor függőlegessé válik, az első megszűnik, és csak az utóbbi marad. Ez azért fontos, mert a gazdasági járadék ugyebár olyan jövedelem, amelyet a tényezőtulajdonosnak nem kell föltétlenül megkapnia ahhoz, hogy a tényezőjét bérbe adja. Vagyis: remekül meg lehet adóztatni, a bérbeadási döntést nem befolyásolja. Ha valami rugalmatlan, akkor az mindig jó terület az adóztatásra. Így van ez a fogyasztói keresletnél is: minél rugalmatlanabb valamilyen termék kereslete, annál jobban meg lehet adóztatni. Nem véletlenül vetnek ki magas adót az ABC-termékekre, vagyis az alkoholra, benzinre és cigarettára. Persze a mögé rakott magyarázat hangzatos: ezek mind egészség- és környezetkárosító termékek, és az adóval a fogyasztásukat akarjuk visszaszorítani, de azért az se baj, ha jó nagy adóbevétel lesz belőle... Nade vissza a földpiachoz! Nézzük meg itt is, mit történik, hogyha nő a föld kereslete! A keresleti függvény jobbra tolódik, és az új egyensúly ide kerül: továbbra is a változatlan mennyiségű A^* földterületet adják bérbe, de most már p_{A1} áron! A munkások esetében talán még könnyen elfogadtuk, hogy azért kell nőjön a bér, hogy újabb munkásokat tudjunk bevonni, de hát itt most úgy is nő a bérleti díj, hogy nem vonunk be új földterületeket, ugyanazt a földet adjuk bérbe, csak drágábban. Sőt, valószínűleg ugyanazok a földtulajdonosok adják bérbe a földet, immár nagyobb tiszta gazdasági járadékot elérve. Nos, ilyenkor a magasabb bérleti díj célja, hogy a szűkös erőforrásokat elossza azok között, akik használni szeretnék, és hogy azoknak juttassa, akik a legjobban szeretnék használni – vélhetően azért, mert a legtöbbet tudják kihozni belőle.

Ismét csak azt látjuk, hogy a piaci mechanizmus az erőforrások hatékony elosztását hozza létre. Természetesen egyáltalán nem biztos, hogy a föld éppen azok birtokában van, akik azt a legjobban használni tudnák. Azoknak viszont, akik úgy gondolják, hogy jobban tudnák használni azoknál, mint akiknél van, mindig megvan a lehetőségük arra, hogy kellően magas bérleti díjat ajánlva megszerezzék a használati jogot.

Nem akarom azt a látszatot kelteni, hogy elértünk a tudomány végére, ennyit tud a közgazdaságtan erről a témáról mondani, mert messze nem. Inkább úgy mondanám, hogy ebben a kurzusban ennyit akartam megmutatni. De ha érdeklí, hogy mit történné mondjuk, hogyha egy adott mennyiségű földterületet különböző célokra egyformán jól föl lehetne használni, és mondjuk két iparág licitálna érte, vagyis immár lenne alternatív fölhasználása, akkor kérdezzén nyugodtan.

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
KÖZGAZDÁSZ KÉPZÉS
TÁVOKTATÁSI TAGOZAT
LECKESOROZAT
COPYRIGHT © SZTE GTK 2017/2018

A LECKE TARTALMA, ILLETVE ALKOTÓ ELEMEI ELŐZETES,
ÍRÁSBELI ENGEDÉLY MELLETT HASZNÁLHATÓK FEL.

JELEN TANANYAG
A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN KÉSZÜLT
AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁVAL.
PROJEKT AZONOSÍTÓ: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE